

საზოგადოებრივი მეცნიერებანი

ჯეორჯიან ედ-ლინ რუმის პოეზიის ქართული
თარგმანები

მსოფლიო ლიტერატურის კლასიკოსის, სპარსული პოეზიის ბრწყინვალე წარმომადგენლის ჯეორჯიან ედ-ლინ რუმის შემოქმედებას ქართველი მკითხველი მეოცე საუკუნის პირველ ნახევარში გაეცნო, როცა მეცნიერებმა და მთარგმნელებმა ხელი მოჰკიდეს მისი პოეზიის თარგმნას. რუმის რობაიების პირველი ქართული თარგმანების ავტორია ამბაკო ჭელიძე. რამდენიმე ლაზალის თამაზ ჩხენკლისეული თარგმანი დაიბეჭდა კრებულში “აღმოსავლური ლირიკა”. 1970 წელს გამოიცა მაგალი თოდუას მიერ შესრულებული რუმის ლირიკის თარგმანთა კრებული - “მე ვარ თეთრი შევარდნი”. ეს იყო ქართულ ენაზე რუმის ლექსების ცალკე წიგნად გამოცემის პირველი ცდა, სადაც წარმოდგენილია, როგორც ლირიკული ლექსები, ასევე ნაწყვეტები პოემიდან “მესხევი მაწავი”. ამის შემდეგ, რუმის შემოქმედებისადმი მთარგმნელთა ინტერესი კიდევ უფრო გაიზარდა და მისი პოეზია თარგმნეს ვახუშტი კოტეტიშვილმა, ნომადი ბართაიამ, ალექსანდრე ელერდაშვილმა, გიორგი ლობჯანიძემ და სხვებმა.

ჯეორჯიან ედ-ლინ რუმი დაიბადა 1207 წლის 30 სექტემბერს ქ. ბალზში (ამჟამად ავღანეთი), რომელიც ისტორიული ირანის ერთ-ერთ ყველაზე დიდ ნაწილში - ხორასანში შედიოდა და მეორე ათასწლეულის დასაწყისში, ნიშაბურთან და ტუსთან ერთად, ირანის ერთ-ერთი კულტურული ცენტრი იყო. მამა - ბეჰა ედ-ლინი სუფიური მოძღვრების მიმდევარი და მთელს ბალზში ცნობილი ღვთისმეტყველი, მოქადაგე და მასწავლებელი ყოფილა. პოეტის მამა იძულებული გამხდარა, ოჯახითურთ გადახვეწილიყო ბალზიდან და აღმოსავლეთის ქვეყნებში დიდი ხნის ხეტიალის შემდეგ სელჯუკთა სახელმწიფოს დედაქალაქში, კონიაში დასახლებულიყო.

პოეტმა განათლება მიიღო დამასკოსა და აღმოსავლეთის სხვა ქალაქების სასულიერო ცენტრებში. მამის გარდაცვალების შემდეგ ახალგაზრდა ჭაბუკმა კონიის უმაღლესი სასულიერო სასწავლებლის ღვთისმეტყველების კათედრა ჩაიბარა. მის ლექციებს, რომლებშიც ისტორიის, ლიტერატურისა და ფილოსოფიის ღრმა ცოდნა ვლინდებოდა, უამრავი ხალხი ესწრებოდა. პოეტი უდიდესი პოპულარობითა და პატივისცემით სარგებლობდა. ჯეორჯიან ედ-ლინს მთელი სიცოცხლე რუმში (მცირე აზია) გაუტარებია; აქედანაა პოეტის ფსევდონიმი: რუმი, რაც სპარსულად რუმ-იდან (ყოფილი ბიზანტიისა და აწინდელი თურქეთის ტერიტორიაზე არსებული თურქ-სელჯუკთა სახელმწიფოს მიწა-წყლიდან) წარმომდგარს ნიშნავს (მ. თოდუა, 2007, გვ. 6).

1244 წელს რუმის ცხოვრებაში დიდი ცვლილება მოხდა. კონიაში მოხლოდნელად გამოჩნდა მოხეტიალე დავრიში - სუფი, რომელიც “თავრიზის მზედ” (შემსე თაბრიზ) იწოდებოდა. მან ძლიერ გავლენაში მოაქცია ჯეორჯიან ედ-ლინი, რომელიც მისი მოწაფე და განუყრელი მეგობარი გახდა. ამიერიდან

მის მიერ შეთხზულ ყაზალებში, იქ, სადაც ჩვეულებრივ ავტორი იხსენიება, პოეტის სახელის ნაცვლად შემს თავრიზელი გაჩნდა (დ. კობიძე, 1975, გვ. 387). მალე ეს იღუპილებით მოცული პიროვნება კონიიდან გაქრა, ვარაუდობენ რომ იგი აჯანყებულებმა მოკლეს, რადგან დავრიშთან დამეგობრების შემდეგ რუმი გაუტბოდა ხალხსა და მოწაფეებს, მთელ ღლეებსა და ლამეებს მასთან ერთად განმარტოებით ატარებდა, რის გამოც იფეთქა აჯანყებამ. მეგობრის დაკარგვით გამოწვეულმა მწუხარებამ რადიკალურად შეცვალა ჯელალ ედ-დინ რუმის ცხოვრება. ეს ტრაგედია გახდა ბიძგისმიმცემი და სულისჩამდგმელი პოეტისთვის, რომელიც სუფიზმის უდიდეს წარმომადგენლად ითვლება.

შამს თავრიზელის სიყვარულით შეშლილმა პოეტმა შექმნა მოცულობითაც უზარმაზარი გენიალური ქმნილებები: 2013 ლირიკული ლექსისგან შემდგარი ე. წ. “შამს თავრიზელის დივანი” და პოემა “მასნავი” (“მჩობლელი”), რომელიც ექვს წიგნს აერთიანებს და 52 ათას ტაეპს შეიცავს. ორივე თხზულება, რა თქმა უნდა, სუფიური ხასიათისაა და ექსპრომტადაა ჩაწერილი ექსტაზში შესული პოეტის კარნახით მისი ორგის მოზიარე სუფიების მიერ (მ. თოდუა, 2007, გვ. 10). „მესნევი-მანავი“, რომელიც სუფიზმის ენციკლოპედიად არის ცნობილი, დროთა განმავლობაში იმდენად მნიშვნელოვანი ნაწარმოები გახდა, რომ მას “სპარსულენოვანი ყურანიც” კი უწოდეს. თუ სადავოა რომელიმე სპარსელი პოეტის შემოქმედების მისტიკურობა, რუმისთან საექვო არაფერია. ის ერთ-ერთი უდიდესი წარმომადგენელია მისტიკური პოეზიისა (ნ. ბართაია, 2014, გვ. 112).

იმავე წლებში შამს თავრიზელის სახელის სახსოვრად რუმი აარსებს “მეელავის ორდენს” ანუ “მოცეკვავე დერვიშთა ძმობა”, რომლის წევრები სულიერი ექსტაზის, სიმღერის, ცეკვის და პოეზიის საშუალებით ცდილობდნენ ჩასწვდომოდნენ სიცოცხლის არსს.

ჯელალ ედ-დინ რუმი დიდი პოეტია არა მარტო ირანელი ხალხისა, არამედ მთელი მუსლიმური სამყაროსი. იგი დაკრძალულია თურქეთში. ჯელალ ედ-დინ რუმის გარეშე თურქეთისა და მისი კულტურის წარმოდგენა შეუძლებელია, ისე როგორც შეუძლებელია რუმის წარმოდგენა (და მისი მსოფლმხედველობის გაგება) თურქული ცივილიზაციის გარეშე (მ. თოდუა, 2007, გვ. 13).

პოეტის სახელი დაკავშირებულია ქართულ სამყაროსთანაც. ჯელალ ედ-დინი მეგობრობდა თამარ მეფის შვილიშვილთან, რუსუდანის ასულ თამარ დედოფალთან, რომელსაც გურჯი-ხათუნის სახელით მოიხსენიებდნენ. თამარი სელჯუკიანთა სახელმწიფოს დედოფალი იყო და დიდი სახელითა და ავტორიტეტით სარგებლობდა. გურჯი-ხათუნი, ულამაზესი და ყოველმხრივ სრულქმნილი, თავისი ძითურთ რუმის თაყვანისმცემლად და მეგობრად გვევლინება (ა. გაწერილია, 1962, გვ. 432). ქართველი ქალი-თამარი (ლიას ედ-დინ ქეიხოსროვ II-ის მეუღლე) ჯელალ ედ-დინის მიმართ მოწიწებას იჩენდა. მან ბრძანა პოეტის პორტრეტი დაეხატათ, რომელიც კონიიდან გასვლისას ყოველთვის თან მიჰქონდა. (ვ. გორდღევსკი, 1960, გვ. 207). ეს ერთადერთი პორტრეტია, რომელიც არსებობს პოეტის რეალური გამოსახულებით. დედოფალი რუმის სიკვდილის შემდეგ მის საფლავს უვლიდა და მფარველობდა. მისი ინიციატივით ააგეს მავზოლეუმი, რომლის გუმბათს ქართული არქიტექტურისთვის დამახასიათებელი ფორმა აქვს.

სუფიზმის არსის წარმოსაჩენად ჯელალ ედ-დინ რუმის შემოქმედების შესწავლა საჭიროა. ყოველი ეპოქა თავისებურად ცდილობდა რუმის შემოქმედების წარმოჩენას და საკუთარი, კონკრეტულ ეპოქაში გამეფებული შეხედულებებით აშუქებდა გენიალური პოეტის ნააზრევს. ასე მაგალითად: საბჭოთა ეპოქაში, როდესაც ზოგადად რელიგია და რელიგიურობა ძალიან დიდ ნაკლად და დანაშაულად იყო მიჩნეული, ვერ გაუბოდიშნენ რა ჯალალ ედ-დინ რუმის ფენომენს, მის შესახებ სამეცნიერო თუ პუბლიცისტურ ნაწარმოებებს სწორედ ანტირელიგიური ნიშნით ქმნიდნენ... ეს ყველაფერი, რა თქმა უნდა, აბსურდია, ანუ ჯალალ ედ-დინ რუმის შემოქმედების მიჩნევა ანტირელიგიურ ფენომენად, მაგრამ არც ის არის ჭკუასთან ახლოს, რომ ყველაფერი მისტიურ საბურველში გაეხვიოს და სხვა არაფერი ჩანდეს, სუფიზმის გარდა. მავლანას შემოქმედების მხოლოდ (ისლამის) რელიგიური ფილოსოფიის კუთხით განხილვაც გარკვეულწილად ჩარჩოებში აქცევს მას და შეუმჩნეველი რჩება ბევრი სხვა ზოგადსაკაცობრიო სულისკვეთება... (<https://ka.wikipedia.org/wiki/აღ. ელერდაშვილი>).

სუფიზმი, როგორც ისლამის რელიგიურ-მისტიკური მიმდინარეობა, VIII-IX საუკუნეებში ჩაისახა. მასში მთავარ ადგილს ასკეტიზმი და უკიდურესი მისტიციზმი იჭერს. სუფიზმი აღიარებს ერთადერთი ღმერთის არსებობას. სხვა ყველაფერს მის ემანაციად თვლის. ადამიანის მთავარ მიზნად აცხადებს მიწიერი ცხოვრებისგან მოწყვეტას და მისტიკის გზით სულის შეერთებას ღმერთთან. ეს კი მხოლოდ სიყვარულით მიიღწევა. პოეზიაში ღმერთი გაიგივებულია სატრფოსთან. მეტრფეს მიზანიც სატრფოსთან, ანუ ღმერთთან დაახლოება და შერწყმაა. ხოლო ღვინო სიმბოლოა მისტიკური ექსტაზისა. გარეგნულად სუფიური პოეზია თითქმის არ განსხვავდება რეალური პოეზიისაგან და შუა საუკუნეების ლიტერატურაშიც ძნელია ყოველთვის გაავლო მათ შორის გამყოფი ხაზი. ვინაიდან არავისთვის არაფერია საეჭვო იმაში, რომ რუმი მისტიკოსია, მთარგმნელიც თავიდანვე ორიენტირებულია, რაც ხელს უწყობს მას ტექსტის სწორედ აღქმასა და გადმოტანაში პოეზიისა (ნ. ბართაია, 2014, გვ. 112).

სპარსულიდან ქართულად თარგმნისას ერთმანეთს ხვდება განსხვავებული ლიტერატურული ტრადიციები. ცნების აღქმისა და მოვლენების შეფასების განსხვავებული კრიტერიუმები. მთარგმნელი რთული ამოცანის წინაშე დგას, რადგან მან მკითხველს საკუთარი კულტურის კონტექსტზე მორგებული მაღალმხატვრული თარგმანი უნდა შესთავაზოს, რაც მეტად რთულია, როცა საქმე ეხება ისეთი ავტორის ნაწარმოებების თარგმნას, როგორიცაა ჯელალ ედ-დინ რუმი. ქართველი მთარგმნელების სასახლოდ უნდა ითქვას, რომ მათი უმეტესობა კარგად იცნობს სპარსულ გარემოს, სრულყოფილად ფლობს სათარგმნი მასალის ენას და რაც ყველაზე მნიშვნელოვანია თავად არიან პოეტები.

ამბაკო ჭელიძეს რუმის მხოლოდ რომაეები უთარგმნია. მიუხედავად იმისა, რომ თარგმანსა და დედანს შორის დიდი სხვაობაა, მთარგმნელი ახერხებს დასრულებული თარგმანის შექმნას, რომელიც ძირითადად დედნის ადეკვატურია. თარგმანის ენა ლარიზია, არ არის დაცული რომაის გართიმვის წესი. ხშირ შემთხვევაში დაკარგულია პოეტური სამკაულები და თარგმანი სასურველ ემოციურ ზემოქმედებას ვერ ახდენს მკითხველზე. სანიმუშოდ მოვიტანთ ერთი რომაის თარგმანს:

კაცის ღირსებას უმნიშვნელოს მე არ ვადიდებ,
 მსურს ყოველივე დიდი იყოს მიუწვდომელი,
 მე ღარიბი ვარ, წვრილ ლალის ქვებს ხელს არ მოვკიდებ,
 მე მიყვარს ლალი მთისოდენა, ცეცხლისმფრქვეველი (ა. ჭელიძე, 1936, გვ. 19).

თარგმანი მეტნაკლებად ღირებულია ქართველი მკითხველისთვის, როგორც მხატვრული, ისე შემეცნებითი თვალსაზრისით. მთარგმნელის მიერ გაწეული შრომა დასაფასებელია იმის გამო, რომ ეს იყო საქართველოში რუმის პოეზიის თარგმნის პირველი მცდელობა.

როგორც აღვნიშნეთ, რუმის რამდენიმე ლაზალის თამაზ ჩხენკელისეული თარგმანი დაიბეჭდა კრებულში “აღმოსავლური ლირიკა“. მთარგმნელს ღრმა ფილოსოფიური დატვირთვის მქონე ლაზალები აურჩევია. ისინი ნათარგმნია ურითმოდ, გარკვეული მეტრით. შინაარსობრივად თარგმანი კვალდაკვალ მიჰყვება დედანს. ზუსტად და დახვეწილადაა გადმოცემული ორიგინალის აზრი. ვხვდებით ძველ ქართულ ფორმებს, რაც არქაულობის ელფერს აძლევს თარგმანს. ამ ხერხს მთარგმნელი ესთეტიკური დანიშნულებით იყენებს:

ნეტარი იყო წუთი, როცა ბალში მე და შენ
 ვისხედით ერთად – ორი სახით და ანაგებით.
 ელავდა ბალი იდუმალი და ფრინველთა ხმა
 უკვდავების წყალს გვაბაკურებდა მაშინ მე და შენ.
 ვარსკვლავნი დასხდნენ ცის თავანზე ჩვენივე ჭვრეტად.
 და ჩვენ ვუჩვენეთ მათ მთოვარე ჩვენი – მე და შენ.
 და, ჰა, მე და შენ აღარა ვართ – მოშორებულნი,
 როკაბ ავყიებს, – გადვიქცით ერთხელ მე და შენ.
 გულ-შკერდს იფლეთენ ცისიერი თუთიყუშები,
 იქ, სადაც ვიშვებთ და ამგვარად ვხარობთ მე და შენ.
 გასაოცარი ის არის, რომ აქ, ერთად მყოფნი
 ამავე ღროს ერაყს და ხორასანს რომ ვართ მე და შენ.

მიუხედავად იმისა, რომ თარგმანში შენარჩუნებული არ არის ლაზალის ფორმა, ორიგინალის აზრი თარგმანში ისეთი დახვეწილი და ნათელი ენითაა გადმოცემული, რომ მკითხველს მხატვრულობის თვალსაზრისით უკმაყოფილო გრძნობა არ რჩება.

ცნობილი მეცნიერისა და მთარგმნელის მაგალი თოდუას მიერ შესრულებული რუმის ლირიკის თარგმანთა კრებულში, რომელიც როგორც აღვნიშნეთ, პირველი ცდაა რუმის ლექსების ცალკე წიგნად გამოცემისა, წარმოდგენილია ლირიკული ლექსები და ნაწყვეტები პოემიდან “მესნევი მაწავი“. 2007 წელს გამოიცა ჯელალ ედ-დინ რუმის დაბადებიდან 800 წლისთავისადმი მიძღვნილი ფილოსოფიური ლექსების კრებული, რომელთა თარგმანი მაგალი თოდუას ეკუთვნის.

პირველი შთაბეჭდილება, რაც თვალშისაცემია, ის არის, რომ დივანის პოეზია და პოემიდან ამოკრებილი არაკები ფორმის თვალსაზრისით განსხვავებულია ერთმანეთისგან. დივანიდან შერჩეული ლირიკის ნიმუშები თარგმნილია თოთხმეტმარცვლიანი მეტრით, ხოლო არაკები – რუსთველური შაირით. მაგალი თოდუა, დივანის ლირიკის თარგმნისას, ერთგვარად აგრძელებს

თამაზ ჩხენკელის არჩეულ გზას. იგი ფილოსოფიური აზრით დატვირთულ ლექსებს არჩევს სათარგმნელად. განსხვავებით წინა მთარგმნელისაგან, ის ყაზალებს გარითმულად თარგმნის და უნარჩუნებს მათ თავის სალექსო ფორმას (ნ. ბართაია, 2015, გვ. 115). მისი თარგმანები გამოირჩევა მაღალმხატვრულობითა და ორიგინალის ტექსტის ერთგულებით. თარგმანი სიტყვასიტყვით, მეცნიერული სიზუსტით მიჰყვება დედანს. მხედველობაში თუ არ მივიღებთ ზოგიერთ ლექსიკურ ელემენტს.

ჩვენ აბა რა ვართ?! –

ჩვენ ვართ ერთი საკრავი ჩანგი,
ეს შენ ხარ მხოლოდ მესაკრავე,
შენია ჰანგი;

ჩვენ აბა რა ვართ?! –

ჩვენ ვართ ერთი ლიტონი სტირი,
ეს შენ ქვითინებ ჩვენს სხეულში
და ჩვენში სტირი;

ჩვენ აბა რა ვართ?! –

მთა ვართ მხოლოდ, რა უნდა გვექოს! –
ეს შენ ხმთანობ და ჩვენც შენი
აგვიდის ექო...

კრებულში წარმოდგენილი ლირიკის თარგმანების პოეტური ენა და სტილი განსხვავებულია მაგალი თოდუას მიერ თარგმნილი სხვა პოეტების - ხაიამის, რუდაქის, ნიზამის, ჯამის სტილისაგან. როგორც ჩანს, რუმის ლირიკამ განსხვავებული მიდგომა მოითხოვა. მთარგმნელი თუ სხვებთან უფრო თავისუფლად გრძნობს თავს, აქ თავის პოეტურ ენერჯის, შედარებით მკაცრ ჯებირებში აქცევს. მიზეზი ამისა ის არის, რომ მთარგმნელი დიდი სიფრთხილით ეკიდება რუმის ფილოსოფიური ლირიკის თარგმნას, რადგანაც კარგად გრძნობს, რომ უმციურესი დეტალის შეცვლამაც კი შეიძლება დაანგრის პოეტის მსოფლმხედველობის შენობა, რომელსაც იგი მეცნიერული, თითქმის მშრალი ფილოსოფიური განსჯით აგებდა (ე. ჯაველიძე, 1985, გვ. 348). საილუსტრაციოდ მოვიტან კიდევ ერთ ნაწყვეტს:

შენ ვარდის რტო ხარ და შენი ეშხი

ბალს ჩაუგდია ხელში, ვით დავლა.

შემოვა სიო შენი ყონალი,

და ბალში ერთად დაუვლით დავლას.

შენ ღვთისმშობელი ხარ, მარიამი,

და სიო იგი გაბრიელია.

მან მუცლად ლება გამცნო და ახლა

აქ შენგან თოთო ქრისტეს ელიან...

მაგალი თოდუას, გარდა ყაზალებისა, უთარგმნია არაკები პოემიდან “მესნევი-მაწავი“. ეს პოემა იგავ-არაკთა კრებულია, რომელსაც მთლიანი სიუჟეტი არ გააჩნია. იგი შედგება ფილოსოფიური აზრებისა და მსჯელობებისაგან. არაკები ამა თუ იმ აზრის ნათელსაყოფად არის მოხმობილი, თუმცა მათ დამოუკიდებლად არსებობაც შეუძლიათ. მაგალი თოდუა არაკების თარგმნისას

თავისუფალი თარგმნის პრინციპს ირჩევს და არაკებს თარგმნის არა ტაბეების მიხედვით, არამედ შინაარსის მიხედვით და ქართულ გარემოში აქცევს მას. სამაგალითოდ მოვიტან ნაწყვეტს ერთი იგავ-არაკიდან:

ერთი კაცი სანთლით ხელში
დადიოდა დღისით-მზისით.
რას ეძებდა არ იცოდნენ,
გაუკვირდათ ქცევა მისი.
ერთმა უთხრა: — კაცო, შენი
საქმე მიკვირს მეტისმეტად.
ამ მზე-პაპანაქებაში
რას დადიხარ სანთლით ნეტა!
მან მიუგო: — ჩემო ძმაო,
ვერ ვბოულობ, ვისაც ვეძებ,
ან რა წყალში გადავვარდე,
ანდა რა ქვას უნდა ვეცე!

თარგმანის ენა ძალზე უბრალოა, სადა და ერთი შეხედვით ზედმეტად გახალსურებულია. განსაკუთრებით ეხება ეს მიმართვებს. მაგ.: “კაცო, შენი საქმე მიკვირს”, წმინდა სასაუბრო ქართული ფრაზა: “რა წყალში გადავვარდე” და სხვა. აღნიშნულზე მიუთითებდა ე. ჯაველიძე: “საქმეში ჩაუხედავმა კაცმა შეიძლება იფიქროს, რომ ჯელალ ედ-დინ რუმის უფრო “დარბაისლური” ქართულით ეკადრება თარგმნაო, მაგრამ აქაც სავსებით მართალია მთარგმნელის პოზიცია, “პოეტურ სამკაულებს” რუმი შეგნებულად გაურბოდა, იგი ესთეტიკურ ფენომენს უბრალო, სასაუბრო სპარსულ ენაში ჰპოვებდა (ე. ჯაველიძე, 1985, გვ. 350). მაგალი თოდუაც სულხან-საბა ორბელიანისა და აკაკის გზას აგრძელებს, როცა ასე ძალდაუტანებლად, ნათელი პოეტური ენით, ქართულ გარემოში აქცევს აღმოსავლურ იგავ-არაკებს (ნ. ბართაია, 2015, გვ. 129).

ნომადი ბართაია ავტორია სპარსელ ლირიკოსთა თარგმანების კრებულისა “რა საამოა დღეს შენი სახე”, რომელიც 1987 წელს გამოიცა. კრებულში რუმის ყაზალებისა და რობაიების თარგმანებია წარმოდგენილი. როგორც თავად მთარგმნელი ამბობს ჩვენი, როგორც მთარგმნელის პრინციპია მაქსიმალური სიახლოვე დედანთან, როგორც შინაარსის, ისე ფორმის მხრივ. თუ როგორ გამოვვდის ეს, ამაზე თარგმანები გავცემენ პასუხს (ნ. ბართაია, 2015, გვ. 121). მისეული თარგმანები შინაარსისა და ფორმის თალსაზრისით ძალიან ახლოა ორიგინალთან. მთარგმნელი მაქსიმალურად ცდილობს, არ დაკარგოს თარგმანში ორიგინალის არც ერთი ნიჟანსი. იგი ღრმად სწვდება სათარგმნი მასალის აზრობრივ სიღრმეს, ინარჩუნებს რუმის ლექსის მუსიკალურობას და საბოლოოდ ახერხებს შექმნას მალალი ხარისხის თარგმანი, რომელიც დედნის ადეკვატურია.

აი, ერთი ყაზალის თარგმანი:
მომხედე, შენმა სიყვარულმა ხელად მაქცია,
ქალაქი ვიყავ, უკაცრიელ ველად მაქცია.
შენზე ოცნებამ განმაშორა სახლსა და ნივთებს.
დარდების თანამოსახლედ და მხევლად მაქცია.
ნუ იტყვი იმას, დავრდომილი ვიყავ, ვითარ,

შენმა დანახვამ რაინდად და ქველად მაქცია.

შენმა არსებამ, საჩინო ვყავ როდესაც ჩემში,

მოყვასთა შორის უცხოელად გადამაქცია.

მე სიყვარულზე დღე და ღამე ზღაპრების თხრობამ

თვითონ ზღაპრად და სიყვარულის ენად მაქცია (ნ. ბართია, 2015, გვ. 121).

2014 წელს გამოვიდა ალ. ელერდაშვილის კრებული - "რჩეული ღირიკა ჯალალ ედ-დინ რუმის ყაზალები, რობაიები და იგავები". წიგნის შესავალში მთარგმნელი ამბობს: ქართული თარგმანი, ცხადია, აბსოლუტურ თანხვედრას ვერ დაიკვეხნის, რადგან ის მხატვრულია და ამასთანავე თავისუფალი მიდგომის პრინციპებით არის შესრულებული, რაც პოეტურობის შენარჩუნებას ემსახურება და არა მეცნიერულ სიზუსტეს... ე.წ. პოეტური (მხატვრული) თარგმანი, ცხადია, ვერანაირად ვერ იქნება ორიგინალის ზუსტი ასლი და თუ არის ასეთი, მაშინ ის მოკლებულია მხატვრულობის ყველანაირ ღირსებებს... "პოეტური თარგმანი", გარდა იმისა, რომ ლიტერატურული ნაწარმოებია (წესით უნდა იყოს), მას სხვა მოვალეობაც აკისრია - ის ერთგვარი კომენტარი და ახსნა-განმარტებაა (სხვა ენაზე) დედნისა... (<http://natargmni.blogspot.com/p/blog-page-8425.html>). ალ. ელერდაშვილის თარგმანები სასიამოვნოდ იკითხება. შენარჩუნებულია ორიგინალის ფორმა და შინაარსი. სანიმუშოდ მოვიტანთ ერთი ყაზალის თარგმანს:

დღეს რა მომდის?! - ვერ გავიგე, რა ხდება...

დღეს ჩემს გულში რაღაც შვება სახლდება..

ჩემს თვალებში, მინდა, სიბრძნე ჩანდეს და

ვინც ჩამხედავს, სიყვარული დახვდება.

ვაგლახ, ჯერაც მიწის ბინადარი ვარ,

მაგრამ ზეცაც ჩემი ბინა გახდება.

ჩემი სული მიწიდან სჭვრეტს სატრფოს და

მაღლე ცაში ყოფნის ნატვრაც ახდება.

და თუ ტატნობს შეეპარა წყვილიაღი,

ჩემი ტრფობის შუქით კვლავ განახლდება.

ჩემი მკერდის კოცონით და ალებით

ქვის მკერდშიაც, ვხედავ, ცეცხლი ჩაღდება.

ჩემი სატრფოს ხიბლითა და სილალით,

ჩემს ბაგეზეც სიტკბოება ლაღდება.

თავრიზის მზის სულის ასამაღლებლად,

ეს სამყარო თავად ჩემში მაღლდება.

1995 წელს გამოვიდა კიდევ ერთი, ახალი და საინტერესო თარგმანთა კრებული "ჯალალ ედ-დინ რუმის ღირიკა", რომლის ავტორია გიორგი ლობჯანიძე. მისი თარგმანები გამოირჩევა მაღალპროფესიულობით. თარგმანი შესრულებულია დახვეწილი პოეტური ტექნიკით, ეს არის რითმიანი და რიტმულად მოწესრიგებული სალექსო ფორმა, რომელშიც აქცენტი გადატანილია რუმის ლექსის მელოდიურობაზე. თარგმანში წარმატებით არის გადატანილი საგნობრივი და მეტაფორული შრეები. გ. ლობჯანიძის თარგმანები მხატვრულად სრულყოფილი და დედანის ადეკვატურია. სანიმუშოდ მოვიტანთ ნაწყვეტს ყაზალიდან:

შეცარი ადღვომა ხარ,
 უსასრულო წყალობა ხარ,
 ჩვენი სურვილების ბაღში
 იადონთა გალობა ხარ.
 აბა, როგორ შემოგწვდებით,
 შენ ჭეშმარიტს, ცამდე მართალს,
 დღეს მოხვედი პირმცინარი,
 გამლებელი ციხის კართა.
 ჩვენთა ფიქრთა ხეობაში
 მოგიზგიზე ხანძარი ხარ,
 შენ ხარ ცეცხლის ამნთებელი,
 თვით ამ ცეცხლში დამწვარი ხარ...

ჯელალ ედ-დინ რუმის პოეზიის ცალკეული თარგმანებიც არსებობს, რომელთა ავტორები არიან ვ. კოტეტიშვილი, ალ. გვახარია და სხვები, რომელზეც აქ აღარ შევიხერდებით.

აღსანიშნავია, რომ ქართველი მკითხველი განებივრებულია სპარსული პოეზიის ნიმუშების მაღალი კლასის თარგმანებით, რაც ძლიან სასიხარულო და არც თუ ხშირი მოვლენაა მთარგმნელობით სფეროში. ამის მიზეზი კი ქართული ირანისტიკის ძლიერი სკოლის არსებობაა, რომელსაც სათავეში დიდი მეცნიერები და მთარგმნელები ედგნენ. მათ მიერ აღზრდილი თაობები წარმატებით განაგრძობენ მოღვაწეობას. თარგმანები მაღალმხატვრული და ადეკვატურია. მიუხედავად იმისა, რომ ზემოთ მოტანილი თარგმანთა ნიმუშები თითქმის ერთ ეპოქაშია შესრულებული მთარგმნელები ერთმანეთის გავლენას არ განიცდიან. ყოველ მათგანს ახასიათებს ინდივიდუალურობა და თვითმყოფადობა, რაც მთარგმნელისათვის ფასეული და ღირებულია. სხვა მხრივ ჩვენ წინაშეა თარგმანები, რომლებიც დააკმაყოფილებს მკითხველის როგორც მხატვრულ, ასევე მეცნიერულ ინტერესებს.

დამოწმებული ლიტერატურა

ნ. ბართაია, 2015 - ნ. ბართაია, ქართულ-ირანული ლიტერატურულ-ენობრივი ურთიერთობანი, თბ., 2015.

ჭელალ ედ-დინ რუმი, 2007 - ფილოსოფიური ლექსები, სპარსულიდან თარგმნა მ. თოდუამ, თბ., 2007.

ჭელალ ედ-დინ რუმი, 1995 - ჭელალ ედ-დინ რუმის ლირიკა, სპარსულიდან თარგმნა გ. ლობჯანიძემ, თბ., 1995.

ე. ჭაველიძე, 1985 - ე. ჭაველიძე, შტუდიები, თბ., 1985.

ა. ჭელიძე, 1936 - ა. ჭელიძე, ირანელი ლირიკოსები, თბ., 1936.

ირანული პოეზია, 1977 - შეადგინა, შესავალი წერილი და შენიშვნები დაურთო ვ. კოტეტიშვილმა, თბ., 1977.

ვ. გორდლევსკი, 1960 - В. Гордлевский, избранные сочинения, Том I, 1960.

<https://ka.wikipedia.org/wiki/> ალ. ელერდაშვილი

(http://natargmni.blogspot.com/p/blog-page_8425.html)

NATIA SVINTRADZE

**GEORGIAN TRANSLATIONS OF JALAL AD-DIN
RUMI'S POETRY**

Jalal ad-Din Rumi was born on September 30, 1207 C. E. in Balkh Province, Afghanistan. Balkh was then a prominent city and his family had a tradition of service there in legal and religious offices. The family travelled to Baghdad, to Mecca on pilgrimage, and to Damascus and eventually settled at Karaman near Konya in what is now western Turkey. Following this move to Konya Jalal ad-Din's father was busy as an Islamic theologian, teacher and preacher. Rumi followed in this tradition and, upon his father's demise in 1231 C.E. became head of the madrasah, or spiritual learning community.

Rumi is a Persian mystic and poet and is closely identified with Sufism and Sufi mysticism. This Sufism being a mysticism within Islam where devotees sought a mystical union with God. Rumi's poetry is often divided into various categories: the quatrains (rubayât) and odes (ghazal) of the Divan, the six books of the Masnavi. The prose works are divided into The Discourses, The Letters, and the Seven Sermons. Rumi's major work is the "Masnawîye Ma'nawî", a six-volume poem regarded by some Sufis as the Persian-language Qur'an. It is considered by many to be one of the greatest works of mystical poetry. It contains approximately 27000 lines of Persian poetry. Rumi's other major work is the "Dîwân-e Shams-e Tabrîzî" named in honour of Rumi's master Shams. Besides approximately 35000 Persian couplets and 2000 Persian quatrains, the Divan contains 90 Ghazals and 19 quatrains in Arabic, a couple of dozen or so couplets in Turkish 14 couplets in Greek.

The works of Rumi are translated into Georgian language. In the process of making translation from Persian into Georgian different traditions of literature, different criteria of perceiving notions and evaluating events correlate. That's why the translator faces the complicated problem, as he has to offer the readers the translation of highly artistic level based on the context of his own culture, which is very complicated task to achieve, when we talk about the translation of the works of art by Rumi. The article reviews about the Georgian translations of Rumi's poetry which is carried out by A. Chelidze, T. Chkhenkeli, M. Todua, N. Bartaia, G. Lobzhanidze and A. Elerdashvili.